25. 9. 2015

ID: 99070

Odpovědnost státu za škodu

Pro posouzení včasnosti vydání rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků je třeba zkoumat postup soudu předcházející vydání rozhodnutí, konkrétně, zda dřívější nevydání rozhodnutí odpovídá složitosti, skutkové a právní náročnosti projednávané věci, a pokud nikoliv, zda délka řízení tkví v příčinách vycházejících z působení soudu (i ostatních orgánů činných v trestním řízení) v projednávané věci (jeho činnosti či nečinnosti) nebo naopak byla způsobena nedostatkem součinnosti či dokonce záměrným působením ze strany účastníků či jinými okolnostmi, které nemají původ v povaze soudů a jejich institucionálním a organizačním vybavení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 3310/2013, ze dne 24.6.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) JUDr. Ing. F. H., CSc., DSc., MBA, b) Mgr. J. H., zastoupených JUDr. J.H., advokátem se sídlem v Ú.n.L., proti žalované České republice – Ministerstvu financí, se sídlem v P., o 1 774 323,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 21 C 187/2009, o dovolání žalobců a žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 12. 2012, č. j. 22 Co 372/2012 - 97, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 12. 2012, č. j. 22 Co 372/2012 - 97, se zrušuje a věc se mu vrací k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se žaloba o náhradu škody ve výši 1 774 323,- Kč s příslušenstvím zamítá, a žalované nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Žalobci (jako manželé) se domáhali zaplacení uvedené částky jako náhrady škody, která jim měla být způsobena v důsledku zajištění jejich peněžních prostředků na účtu u Československé obchodní banky, a. s. (dále jen „ČSOB“), kam byly převedeny z účtu u HVB Bank Czech Republic, a. s. (dále jen „HVB Bank“). Zajištění bylo provedeno poté, co na základě oznámení HVB Bank vyhodnotil finanční analytický útvar Ministerstva financí (dále jen „FAÚ“) uvedený převod jako podezřelý obchod ve smyslu § 1a odst. 6 zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění účinném do 12. 10. 2005 (dále jen „zákon č. 61/1996 Sb.“). Na základě trestního oznámení FAÚ následně Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 12. 8. 2005, sp. zn. 50 T 10/2004, rozhodl o zajištění uvedených peněžních prostředků na účtu pro podezření, že mohou být výnosem z trestné činnosti v té době obviněného žalobce a). Peněžní prostředky byly zajištěny od 9. 8. 2005 do 6. 6. 2006, kdy bylo zajištění zrušeno usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 5. 2006. Škoda (80 607,10 USD) je podle žalobců představována zmařeným výnosem (za období zajištění) z jejich plánované investice, kdy tito chtěli investovat do produktu upisovaného k 7. 10. 2005 částku 1 100 000,- USD.

Odvolací soud posoudil aktivity FAÚ podle ustanovení § 1a odst. 6 zákona č. 61/1996 Sb., které podle něj obsahuje demonstrativní výčet podezřelých obchodů, a uzavřel, že popsaný převod peněžních prostředků z HVB Bank do ČSOB nesl znaky podezřelého obchodu, neboť byla převáděna značná částka po pětiletém pasivním období na tomto účtu a původ peněžních prostředků nebyl znám. Nadto šlo o účet nepodnikatelský, kde výše sumy několikanásobně přesahovala charakter a účel daného účtu. FAÚ tak postupoval v souladu se zákonem. Otázku odpovědnosti za škodu bylo třeba řešit podle § 6 odst. 5 zákona č. 61/1996 Sb. a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu

způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „OdpŠk“. Podle odvolacího soudu nebyl prokázán nesprávný úřední postup Ministerstva financí, spočívající v tom, že by nebyly naplněny znaky podezřelého obchodu a že by tedy došlo k odložení transakce a trestnímu oznámení ze strany FAÚ nikoli v souladu se zákonem.

K argumentaci, že peněžní prostředky byly zajištěny v trestním řízení a byly uvolněny až po delší době, odkázal odvolací soud na provedené dokazování ohledně tvrzení obžalovaného, že peníze pocházejí mimo jiné z prodeje akcií akciové společnosti AGREEN. Dokazování bylo značného rozsahu, bylo prováděno nejen příslušnými listinami vážícími se k různým obchodním transakcím, ale též vytěžováním svědků. Sice nebylo prokázáno, že neobvyklý obchod by byl naplněním skutkové podstaty trestného činu, avšak jakmile bylo dokazování řádným způsobem dokončeno, bylo v krátké časové souvislosti rozhodnuto o uvolnění peněžních prostředků.

Rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků podle § 79a trestního řádu nelze podle odvolacího soudu považovat za nezákonné rozhodnutí, neboť nebylo jako nezákonné zrušeno a o uvolnění prostředků bylo rozhodnuto ve smyslu § 79a odst. 3 trestního řádu poté, co odpadly důvody pro další zajištění s ohledem na výsledky dílčího dokazování. „Nezákonnost by bylo lze spatřovat pouze v tom, pokud by uvedené rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno, např. z důvodu, že nebyly dány podmínky pro jeho vydání.“ Na tomto závěru podle odvolacího soudu nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že žalobci, ať už sami nebo společně, podávali stížnosti, o nichž buď bylo rozhodováno tak, že jim nebylo vyhověno, nebo v mezidobí, než došlo k uvolnění peněžních prostředků, o nich rozhodnuto nebylo. Podle odvolacího soudu ke zrušení rozhodnutí došlo z podnětu samotných orgánů činných v trestním řízení ihned poté, co bylo provedeno příslušné šetření a co po naplnění účelu, pro který byly prostředky zajištěny, důvody pro další trvání zajištění odpadly.

O nákladech řízení před soudy obou stupňů rozhodl odvolací soud podle § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř. ve spojení s § 142 odst. 1 o. s. ř., když s odkazem na judikaturu Ústavního soudu poukázal, že Ministerstvo financí jako orgán státu je vybaveno dostatečným počtem odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu zájmů státu před soudy, a proto nepovažoval za účelné výdaje spojené se zastoupením advokátem.

Rozsudek odvolacího soudu do výroku o nákladech řízení před soudy obou stupňů napadla dovoláním i žalovaná, která navrhla, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že se žalované přiznává náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů. Podle žalované „napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného a procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena a současně má být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak“. Podle žalované „se jedná o otázku, zda státu jako úspěšnému účastníkovi řízení náleží náhrada nákladů řízení za zastupování účastníka řízení advokátem.“

V celém rozsahu rozsudek odvolacího soudu napadli dovoláním žalobci, kteří navrhli, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Dovolání je podle žalobců přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Dovolání podali z důvodů uvedených „v ustanovení § 241a odst. 2 písm. a), b) o. s. ř. a z důvodu, že rozhodnutí napadené dovoláním vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.“

Dovolatelé nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že převod peněžních prostředků z HVB Bank do ČSOB byl podezřelým obchodem, když zpochybňují, že se s ohledem na jejich majetkové poměry jednalo o značnou částku, že by původ peněžních prostředků nebyl znám, či že by bylo podezřelým, že se jednalo o nepodnikatelský účet a že s peněžními prostředky nebylo předtím pět let nakládáno.

Odvolací soud nepostupoval správně, když omezil skutkový děj pouze na události od 1. 8. 2005, ačkoliv soud prvního stupně vycházel i z toho, že HVB Bank učinila FAÚ oznámení o podezřelém obchodu již 10. 1. 2000, avšak k zajištění prostředků ani k jiným opatřením tehdy nedošlo. Protože příkaz dovolatelů nesměřoval k provedení podezřelého obchodu, nastupuje odpovědnost státu za náhradu vzniklé škody podle § 6 zákona č. 61/1996 Sb.

Dovolatelé dále nesouhlasí se závěrem, že rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků bylo vydáno v přiměřené lhůtě ve smyslu § 13 odst. 1 OdspŠk, když paušální zdůvodnění délky řízení odvolacím soudem nemůže obstát. Poukázali, že ohledně zajištění peněžních prostředků nebylo nutné složitě a zdlouhavě zjišťovat totožnost svědků ani vyhledávat listiny. Důkazní prostředky byly poskytnuty soudu urgentně.

Konečně dovolatelé nesouhlasí ani se závěrem, že rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků nebylo nezákonným rozhodnutím. Podle dovolatelů nelze přehlížet, že o zajištění peněžních prostředků bylo rozhodnuto v rámci trestního řízení vedeného proti žalobci a), „které bylo ukončeno zproštěním obžaloby z části s tím, že se skutky nestaly, a z části s tím, že nejsou trestným činem, a neexistuje institut, pomocí kterého by bylo možno samostatně posuzovat nezákonnost rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků, když již došlo ke zproštění obžaloby a řízení je pravomocně skončeno.“ Podle dovolatelů „mělo být zejména přihlédnuto ke způsobu, jakým bylo trestní řízení ve vztahu k žalobci skončeno, k průběhu trestního řízení a jeho obsahu a k dalším okolnostem… Z toho pak bylo možno dovodit, že za nezákonné je možno označit i vlastní rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků, které bylo vydáno v rámci trestního řízení vedeného proti žalobci jako jedno dílčí rozhodnutí vydané v rámci celého řízení.“

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovoláních rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (viz čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

Dovolání byla podána včas, osobami k tomu oprávněnými, zastoupenými advokáty.

Podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé.

Podle § 241a o. s. ř. lze dovolání podat jen z těchto důvodů: a) řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, b) rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2). Je-li dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) a b), popřípadě podle obdobného užití těchto ustanovení (§ 238 a 238a), lze dovolání podat také z důvodu, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (odstavec 3).

Ve vztahu k dovolání žalované dovolací soud konstatuje, že podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001 do 31. 12. 2012 není dovolání proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení přípustné (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 4/2003; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná rovněž na www.nsoud.cz).

Žalobci vymezují důvody svého dovolání odkazem na ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. a citací textu ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. Konkrétní vada řízení, která mohla mít ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, se však z obsahu dovolání nepodává.

Vytýkají-li dovolatelé odvolacímu soudu nesprávné posouzení převodu peněžních prostředků jako

podezřelého obchodu ve smyslu § 1a odst. 6 zákona č. 61/1996 Sb., tak byť se tímto právním posouzení odvolací soud zabýval, rozhodnutí odvolacího soudu na tomto právním posouzení nespočívá. Důvodem je skutečnost, že HVB Bank sice podle § 6 zákona č. 61/1996 Sb. v souvislosti s převodem prostředků na účet u ČSOB učinila oznámení o podezřelém obchodu, avšak splnění tohoto příkazu z její strany odloženo nebylo a převod prostředků se uskutečnil, krom toho byly peněžní prostředky na účtu u banky (tedy již u ČSOB) zajištěny následně rozhodnutím soudu vydaným v trestním řízení podle § 79a trestního řádu. Existence tohoto rozhodnutí, nikoliv opatření FAÚ podle § 6 zákona č. 61/1996 Sb., jehož účinky by tak jako tak pominuly 2 měsíce před termínem plánované investice, pak měla zabránit investici žalobců do finančního produktu upisovaného k 7. 10. 2005, v čemž sami žalobci spatřují vznik škody ve formě ušlého zisku (výnosu z investice).

Napadené rozhodnutí odvolacího soudu tak záviselo toliko na právním posouzení otázek, zda rozhodnutí soudu o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky vydané podle § 79a trestního řádu je možno považovat za nezákonné rozhodnutí ve smyslu § 7 a § 8 OdpŠk a zda rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků bylo vydáno v době, kterou nelze považovat za zákonnou ve smyslu § 13 odst. 1 OdpŠk.

Podle § 79a trestního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2002 do 30. 6. 2006, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán rozhodnout o zajištění peněžních prostředků na účtu (odstavec 1 věta první). Jestliže zajištění peněžních prostředků na účtu pro účely trestního řízení již není třeba nebo zajištění není třeba ve stanovené výši, orgán činný v trestním řízení uvedený v odstavci 1 zajištění zruší nebo je omezí (odstavec 3 věta první).

Podle § 7 OdpŠk, ve znění účinném do 26. 4. 2006, podle kterého je třeba postupovat v nyní projednávané věci (srov. § 36 OdpŠk), právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda (odstavec 1). Podle § 8 téhož zákona nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán (odstavec 1). Byla-li škoda způsobena nezákonným rozhodnutím vykonatelným bez ohledu na právní moc, lze nárok uplatnit i tehdy, pokud rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno na základě řádného opravného prostředku (odstavec 3).

Závěr odvolacího soudu, že usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 8. 2005, sp. zn. 50 T 10/2004, o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky podle § 79a trestního řádu není nezákonným rozhodnutím ve smyslu § 7 a § 8 OdpŠk a nezakládá tak odpovědnost státu za škodu, neboť rozhodnutí nebylo zrušeno či změněno pro nezákonnost, je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

Soud rozhodující o žalobě na náhradu škody proti státu není oprávněn posuzovat tvrzený nesoulad nezrušeného rozhodnutí se zákonem (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2162/2005). Bylo-li rozhodnutí zrušeno nikoliv pro nezákonnost, nýbrž proto, že pominuly důvody pro jeho vydání, nejsou dány předpoklady odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2009, sp. zn. 25 Cdo 4462/2007).

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. 25 Cdo 479/2007, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 100/2010 (dále jen „R 100/2010“), za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu činného v trestním řízení o zajištění peněžních prostředků na účtu stát odpovídá, bylo-li rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno. Nejvyšší soud přitom vycházel z

obdobného skutkového stavu, z jakého vycházel odvolací soud i v nyní projednávané věci, když rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu vydané podle § 79a odst. 1 trestního řádu bylo napadeno opravným prostředkem, který však nebyl projednán dříve, než příslušný orgán činný v trestním řízení (policejní orgán po předchozím souhlasu státního zastupitelství) zrušil zajištění peněžních prostředků na účtu s odůvodněním, že „skutečnosti zjištěné provedeným šetřením svědčí o reálném obchodním podkladu předmětné finanční transakce, takže pro účely dalšího řízení již není zajištění třeba."

Účelem tohoto zákonem stanoveného prostředku není jen zabránit odčerpání finančních prostředků, ale i umožnit prověření, zda nedošlo k trestné činnosti, to vše zpravidla v krátkých časových lhůtách. Je-li tedy jedním z účelů rozhodnutí umožnit prověření, zda nedošlo k trestné činnosti, nelze z naplnění tohoto účelu, byť s negativním závěrem oproti původnímu předpokladu učiněnému v krátkém čase bez součinnosti majitele účtu, učinit závěr o nezákonnosti původního rozhodnutí. K takovému závěru lze dospět pouze v případě, že by původní rozhodnutí, které je vykonatelné bez ohledu na právní moc, bylo ve smyslu § 8 odst. 1 a 3 OdpŠk (ve znění účinném do 26. 4. 2006) zrušeno nebo změněno pro nezákonnost příslušným orgánem, byť na základě řádného opravného prostředku. I podle respektované komentářové literatury na „zdroje informací, které jsou zejména na počátku trestního řízení podkladem pro rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu, nelze vztáhnout obecné požadavky hodnověrnosti, věrohodnosti a spolehlivosti, jaké jsou kladeny jinak na důkazy v trestním řízení opatřené v procesní podobě, kdy se hodnověrnost takových důkazů vždy prověřuje (bez náležitého prověření důkazů nelze o hodnověrnosti uvažovat…). Tomu odpovídá také i … formulace ustanovení § 79a odst. 1 vyjádřená slovy ‚Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti…', která klade důraz na potřebný vyšší stupeň pravděpodobnosti, který musí být takovými zjištěnými skutečnostmi dostatečně odůvodněn, nikoli na hodnověrnost a spolehlivost zdrojů, jež by jinak musela být prověřována, což by bylo proti smyslu tohoto ustanovení, kdy zajištění musí být provedeno zpravidla bez zbytečného prodlení, které by jinak při takovém ověřování důvěryhodnosti a spolehlivosti zdrojů informací nemohlo být provedeno… Zrušení zajištění peněžních prostředků přichází v úvahu, jestliže ho již není vůbec třeba, např. když bylo zjištěno, že peněžní prostředky na účtu nebyly ani nejsou určeny ke spáchání trestného činu, ani nebyly užity k jeho spáchání, ani nejsou výnosem z trestné činnosti" (Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013).

Byť závěry učiněné v R 100/2010 vycházejí z částečně odlišné právní úpravy, jak co do znění ustanovení § 79a trestního řádu, tak co do nabytí účinnosti zákona č. 82/1998 Sb. za současného zrušení zákona č. 58/1969 Sb., ze srovnání obou právních úprav nevyplývá, že by z tohoto hlediska byl důvod pro odklon od shora uvedeného právního názoru.

Dovolací soud nicméně nemůže pominout argumentaci odvolatelů, že o zajištění peněžních prostředků na účtu bylo rozhodnuto v rámci trestního řízení vedeného proti žalobci a), „které bylo ukončeno zproštěním obžaloby z části s tím, že se skutky nestaly, a z části s tím, že nejsou trestným činem a neexistuje institut, pomocí kterého by bylo možno samostatně posuzovat nezákonnost rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků, když již došlo ke zproštění obžaloby a řízení je pravomocně skončeno." Podle dovolatelů „mělo být zejména přihlédnuto ke způsobu, jakým bylo trestní řízení ve vztahu k žalobci skončeno, k průběhu trestního řízení a jeho obsahu a k dalším okolnostem… Z toho pak bylo možno dovodit, že za nezákonné je možno označit i vlastní rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků, které bylo vydáno v rámci trestního řízení vedeného proti žalobci jako jedno dílčí rozhodnutí vydané v rámci celého řízení." Uvedená argumentace je blízká argumentaci obsažené v nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na nalus.usoud.cz), se kterou se dovolací soud ve své rozhodovací praxi dosud ve všech souvislostech zcela nevypořádal.

V nálezu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, ve věci odškodnění za vazbu Ústavní soud mj.

konstatoval, že „prostředky trestního procesu, které nezřídka vedou k omezení základních práv obviněného, … nelze posuzovat zcela izolovaně, ale pouze v kontextu účelu jejich použití, jímž je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Pokud se v kterékoliv fázi trestního řízení ukáže, že tento účel nemůže být naplněn, neboť obviněný se trestné činnosti nedopustil, a podezření orgánů činných v trestním řízení bylo zcela liché, je třeba za vadné považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny, tj. případně včetně prostředku vedoucího k omezení osobní svobody, jímž je vazba. Pro účely odškodnění proto nelze zcela izolovaně posuzovat vazbu a samotné trestní stíhání. Pokud se trestní stíhání ukázalo jako nedůvodné, byla nedůvodná také samotná vazba jako prostředek vedoucí k vyšetření údajné trestné činnosti. Jinak řečeno, ukáže-li se samotné trestní stíhání jako nedůvodné, platí tento závěr pro všechny úkony a instituty, které se k trestnímu stíhání vázaly. Je totiž třeba vycházet z toho, že nebýt vlastního trestního stíhání, nebyl by jednotlivec podroben povinnosti snášet jednotlivé procesní úkony či uplatnění omezovacích institutů, včetně výkonu samotné vazby… Na jednu stranu je jistě povinností orgánů činných v trestním řízení vyšetřovat a stíhat trestnou činnost, na druhou stranu se stát nemůže zbavit odpovědnosti za postup těchto orgánů, ukáží-li se jejich předpoklady jako mylné a nesprávné. Má-li být totiž jednotlivec povinen se takovým úkonům vůbec podrobit, musí v podmínkách materiálního právního státu existovat garance, že v případě prokázání, že trestnou činnost nespáchal, dostane se mu odškodnění za veškeré úkony, kterým byl ze strany státu neoprávněně podroben. Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možné trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního stíhání snášet.“

Citované zobecňující právní názory Ústavního soudu, zejm. že „je třeba za vadné považovat veškeré úkony, které byly v trestní řízení provedeny“, příp. že „ukáže-li se samotné trestní stíhání jako nedůvodné, platí tento závěr [o nedůvodnosti] pro všechny úkony a instituty, které se k trestnímu stíhání vázaly,“ by při doslovné aplikaci v nyní projednávané věci mohly svádět k závěru, že v případě nedůvodnosti trestního stíhání (tj. zásadně takového, které neskončilo odsuzujícím rozsudkem), je nutno i rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu podle § 79a odst. 1 trestního řádu považovat za nedůvodné, vadné a tedy ve smyslu § 8 OdpŠk za nezákonné. S takovým závěrem se nelze ztotožnit.

Jak konstatoval sám Ústavní soud ve svém plenárním nálezu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 11/10, „při hodnocení, resp. výkladu nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 je totiž nutno na prvním místě připomenout výjimečnost (specifičnost) skutkového stavu, s nímž byl Ústavní soud při řešení ústavní stížnosti … konfrontován.“ V předmětné věci šlo o odškodnění za vazbu stěžovatele, který byl stíhán pro trestný čin útoku na státní orgán podle § 154 odst. 2 trestního zákona, kterého se měl dopustit ve svých písemných podáních, doručených policii, jejichž obsahem bylo trestní oznámení na soudkyně, přičemž následně byl stěžovatel rozsudkem Nejvyššího soudu obžaloby zproštěn, neboť uvedenými skutky se trestného činu útoku na státní orgán nedopustil a rovněž nespáchal ani jiný trestný čin. V průběhu trestního stíhání přitom byl stěžovatel vzat do vazby na základě vazebního důvodu podle § 67 odst. 1 písm. a) trestního řádu za účelem pozorování a vyšetření duševního stavu stěžovatele pro potřeby zpracování znaleckého posudku, neboť bez něj nebylo možno vyloučit, že stěžovatel není vůbec trestně odpovědný. Ve skutečnosti, že se stěžovatel odmítal vyšetření svého duševního stavu podrobit, shledaly soudy v řízení o odškodnění za vazbu okolnost, pro kterou si ve smyslu § 12 odst. 1 písm. a) OdpŠk stěžovatel vazbu zavinil sám, což vylučuje odpovědnost státu. Za této situace v nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 Ústavní soud podle odůvodnění plenárního nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/10 uvážil, „že odporuje nade vši pochybnost principům demokratického právního státu podmiňovat (resp. vylučovat) právo na odškodnění jakýmikoli limity - tedy i limity zakotvenými v § 12 zákona č. 82/1998 Sb. Je-li totiž některý z institutů trestního řízení (resp. trestního práva obecně) použit zcela neadekvátním, až absurdním způsobem, pak podle názoru Ústavního soudu nelze pro účely odpovědnosti státu vyjádřené pozitivněprávně právě zákonem č. 82/1998 Sb. postupovat zcela formálně a mechanicky, tzn. nelze trestní řízení, v němž došlo k tomuto naprosto flagrantnímu

pochybení, poměřovat postupy a mechanismy, jež pozitivněprávní úprava zná a aplikuje za situace, kdy k takovémuto excesu nedošlo. Nelze totiž nevidět - nahlíženo opět skutkovým stavem ústavní stížnosti evidované pod sp. zn. II. ÚS 590/08 - že orgány činné v trestním řízení použily trestněprávní institut (vazbu) k ověření duševního zdraví stěžovatele, neboť již při zahájení trestního stíhání zvažovaly, zda není nutné na stěžovatele pohlížet jako na trestně neodpovědného z důvodu jeho nepříčetnosti... Již tím ovšem zbavily jakékoli legitimity nejen nařízenou vazbu, ale i celé trestní stíhání stěžovatele. Za takovýchto okolností pak ovšem nelze - tak jak konstatoval Ústavní soud v předmětném nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 - pro účely odškodnění naprosto formalisticky a izolovaně posuzovat vazbu a trestní stíhání jako takové."

Z právě uvedeného vyplývá, že důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, byť obecně formulované, nelze automaticky vztahovat na jiné případy, než je posouzení zavinění jako okolnosti vylučující odpovědnost státu ve smyslu § 12 OdpŠk tam, kde je jinak naplněn odpovědnostní titul (rozhodnutí o vazbě), a formálně i předpoklady uvedené v ustanovení § 12 OdpŠk, avšak soud dospěje k závěru, že v posuzovaném trestním řízení byl institut trestního práva (vazba) použit zcela neadekvátním, až absurdním způsobem. Nadto uvedené nelze vztahovat na každý případ tvrzeného porušení procesních práv obviněného či dokonce jakékoliv osoby, která je účastna na trestním řízení, nýbrž především na případy odpovědnosti za újmu způsobenou obviněnému trestním stíháním či omezením osobní svobody, u kterých zákonodárce (ve vztahu k rozhodnutí o vazbě) a judikatura (ve vztahu k rozhodnutí o zahájení trestního stíhání) s ohledem na význam dotčených práv volněji než v případech jiných rozhodnutí definovaly předpoklady vzniku odpovědnosti státu, ačkoliv jinak by předpoklady vzniku odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina") ve spojení s ustanovením § 8 OdpŠk (tj. zrušení rozhodnutí pro nezákonnost) či za nezákonné (nedůvodné) omezení osobní svobody ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva) ani splněny nebyly.

V této souvislosti je nutno i připomenout, že v případě rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu podle § 79 odst. 1 trestního řádu se ve smyslu § 7 odst. 1 OdpŠk za účastníka řízení, kterému může rozhodnutím vzniknout škoda, považuje majitel účtu, kterým ovšem nemusí být obviněný. I z toho důvodu nelze z výsledku trestního stíhání dovozovat nezákonnost rozhodnutí, byť samozřejmě výsledek trestního stíhání má vliv na další nakládání se zajištěnými peněžními prostředky (srov. § 80 a § 81 ve spojení s § 81a trestního řádu).

Zevšeobecňující převzetí důvodů nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, na „všechny úkony a instituty, které se k trestnímu stíhání vázaly," by ve svých důsledcích znamenalo, že by v každém případě, kdy trestní stíhání neskončilo odsuzujícím rozsudkem, např. byly nezákonné veškeré uložené pořádkové pokuty či realizovaná předvedení, s porušením povinností svědka či znalce by nebylo možno spojovat vůbec žádné důsledky apod. Je nepochybné, že takové důsledky, které by mohly vést až k zmaření účelu trestního řízení tím, že by odrazovaly osoby působící v orgánech činných v trestním řízení od stíhání pachatelů trestných činů kvůli riziku možných finančních dopadů do rozpočtu státu, ale i rozpočtu těchto osob (srov. § 16 OdpŠk umožňující regresní postih proti osobám, jež se na vydání nezákonného rozhodnutí podílely), citovaný nález Ústavního soudu nesledoval.

Podle judikatury Ústavního soudu (srov. nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. II. ÚS 642/07, či nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 1396/07) vztahující se přímo k rozhodování o zajištění peněžních prostředků na účtu, resp. zrušení či omezení zajištění podle § 79 odst. 3 trestního řádu, „peněžní prostředky na účtu u banky zajišťované podle § 79a trestního řádu představují majetek ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚Dodatkový protokol'), resp. podle čl. 11 Listiny, a zajištění samotné je opatřením zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku. Jedná se ovšem o zajištění

pouze dočasné, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci. Nelze tudíž mluvit o ‚zbavení majetku' ve smyslu druhé věty odstavce 1 čl. 1 Dodatkového protokolu, nýbrž pouze o opatření týkající se ‚užívání majetku' ve smyslu odstavce 2 citovaného ustanovení… Při posouzení ústavnosti dočasných majetkových zajišťovacích institutů upravených v § 79a a násl. trestního řádu Ústavní soud vychází ze smyslu a účelu těchto opatření. Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky a zaknihovaných cenných papírů je institutem, který napomáhá objasňování a případně reparaci závažné, zejména hospodářské kriminality, jehož podstatou je nikoliv odejmutí těchto prostředků majiteli, ale omezení dispozičního práva. Jedná se zde o omezení vlastnického práva dotčených subjektů, avšak v rámci výluky z ochrany vlastnictví, která je při zachování v zákoně specifikovaných podmínek přiměřená cíli sledovanému právní úpravou, jímž je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů i snaha v co nejvyšší možné míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností." Dále se Ústavní soud přihlásil i k závěrům, již shora citované, komentářové literatury o toliko pravděpodobnostním závěru, že zajištěné prostředky jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly použity nebo jsou výnosem z trestné činnosti. „Na druhou stranu" podle Ústavního soudu „skutečnost, že se jedná pouze o časově omezené opatření, nevylučuje jeho způsobilost zasáhnout do ústavně zaručených práv osob. Oprávněnost úkonů v rámci konkrétního trestního řízení je v prvé řadě posuzována v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení, a to tak, aby v případě pochybení mohly zjednat nápravu již na této úrovni. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání zajištění je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda např. tohoto účelu nelze dosáhnout jinak, a to ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení… Každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat i kritérium přiměřenosti, dle něhož opatření, kterým dochází k zasahování, musí zajistit ‚spravedlivou rovnováhu' mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce, přičemž požadovaná rovnováha nebude dána, pokud dotčená osoba nese zvláštní a nadměrné břemeno… Jinými slovy, musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli… Tento vztah má nepochybně i svou časovou dimenzi - zajištění majetku nemůže trvat libovolně dlouho… K tíži obviněných, a tím spíše k tíži subjektů dotčených trestním řízením, nemohou jít neodůvodněné průtahy při prokazování trestné činnosti" (srov. i další judikaturu Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva v uvedených nálezech citovanou).

Na základě shora uvedeného dovolací soud ani pod vlivem relevantní judikatury Ústavního soudu nedospěl k závěru, že je zde (ve vztahu k posouzení zákonnosti rozhodnutí podle § 79a odst. 1 trestního řádu) důvod pro odklon od právního názoru vyplývajícího z R 100/2010. Protože posouzení otázky naplnění předpokladů vzniku odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí podle § 7 a § 8 OdpŠk je v napadeném rozhodnutí správné, nemůže být z uvedeného důvodu dovolání důvodné.

Podle § 13 odst. 1 OdpŠk (ve znění účinném do 26. 4. 2006) stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě.

Ze shora citované judikatury Ústavního soudu týkající se rozhodování o zrušení či omezení zajištění peněžních prostředků na účtu podle § 79 odst. 3 trestního řádu vyplývá, že sice „oprávněnost úkonů v rámci konkrétního trestního řízení je v prvé řadě posuzována v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení, a to tak, aby v případě pochybení mohly zjednat nápravu již na této úrovni", nicméně „musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli", přičemž „tento vztah má nepochybně i svou časovou dimenzi - zajištění majetku nemůže trvat libovolně dlouho." Ústavní soud tedy při posuzování přiměřenosti zásahu do základního práva na pokojné užívání majetku akcentuje časové hledisko, a to i v případech, kdy i po řádně provedeném dokazování nasvědčují zjištěné skutečnosti naplnění předpokladů podle § 79a odst. 1

trestního řádu. Tím spíše akcent časovaného hlediska musí platit, pokud již v průběhu trestního řízení orgány činné v trestním řízení dojdou k závěru, že tyto předpoklady splněny nejsou.

Ve vztahu k závěru odvolacího soudu, že usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 50 T 10/2004, kterým bylo zrušeno zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, bylo vydáno v přiměřené době, když bylo vydáno v krátké časové souvislosti po dokončení rozsáhlého dokazování, dospěl dovolací soud k závěru, že dovolání je důvodné, neboť ve smyslu § 241a odst. 3 o. s. ř. napadené rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Ustanovení § 13 odst. 1 OdpŠk bylo teprve s účinností od 27. 4. 2006 zákonem č. 160/2006 Sb. doplněno větou třetí, podle které nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Nicméně ke shodnému závěru dospěla soudní praxe již před touto novelou, a to na základě ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny (podle kterého má každý právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů) ve spojení s příslušnými ustanoveními jednotlivých soudních procesních předpisů, jakož i vzhledem k ustanovením čl. 5 a čl. 6 Úmluvy, na něž ostatně zákon v poznámce pod čarou nyní i výslovně odkazuje. V trestním řízení se pak přiměřenost délky řízení poměřuje především ustanovením § 2 odst. 4 věta druhá trestního řádu, podle kterého (ve znění účinném do 31. 12. 2011) orgány činné v trestním řízení musí trestní věci projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. „Za porušení zásady rychlosti řízení, které je ve svém důsledku nesprávným úředním postupem, lze … považovat jen takový postup soudu v řízení, kdy doba jeho průběhu neodpovídá složitosti, skutkové a právní náročnosti projednávané věci a kdy délka řízení tkví v příčinách vycházejících z působení soudu v projednávané věci. Není přitom podstatné, zda průtahy mají původ v činnosti (nečinnosti) jurisdikční či správní složky… Oproti tomu stát nemůže odpovídat za průtahy, které jsou způsobeny nedostatkem součinnosti či dokonce záměrným působením ze strany účastníků či jsou vyvolány jinými okolnostmi, které nemají původ v povaze soudů a jejich institucionálním a organizačním vybavení“ (srov. Vojtek, P., Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 149 - 150).

Podle odvolacího soudu bylo předmětné rozhodnutí vydáno v krátké časové souvislosti po dokončení dokazování a dříve je nebylo možno vydat s ohledem na rozsah prováděného dokazování. Svůj závěr odvolací soud opřel o výčet důkazních prostředků, které byly podle odůvodnění usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 50 T 10/2004, podkladem pro rozhodnutí o zrušení zajištění, aniž se však zabýval postupem orgánů činných v trestním řízení, který vydání tohoto rozhodnutí předcházel, a to především z hlediska splnění zásady rychlosti soudního řízení. S ohledem na to, že jednou ze základních podmínek vzniku odpovědnosti státu za škodu je i existence příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a tvrzenou škodou, bylo pro rozhodnutí ve věci podstatné zjištění, zda rozhodnutí podle § 79a odst. 3 trestního řádu mělo být vydáno a peněžní prostředky měly být uvolněny ještě před datem 7. 10. 2005, neboť k tomuto datu měl být podle žaloby upisován finanční produkt, do nějž žalobci chtěli investovat, přičemž právě ve zmaření této investice spatřují vznik škody, jejíž náhrady se žalobou domáhají. Pro posouzení včasnosti vydání rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků tak bylo nutno dokazování zaměřit na postup soudu předcházející vydání rozhodnutí, konkrétně zda nevydání rozhodnutí do 7. 10. 2005 odpovídá složitosti, skutkové a právní náročnosti projednávané věci (zde rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků), a pokud nikoliv, zda délka řízení tkví v příčinách vycházejících z působení soudu (i ostatních orgánů činných v trestním řízení) v projednávané věci (jeho činnosti či nečinnosti) nebo naopak byla způsobena nedostatkem součinnosti či dokonce záměrným působením ze strany účastníků či jinými okolnostmi, které nemají původ v povaze soudů a jejich institucionálním a

organizačním vybavení. Nezjišťoval-li odvolací soud rozhodné skutečnosti a bez dalšího, aniž by se jednalo o důsledek procesní pasivity účastníků, uzavřel, že rozhodnutí nebylo možno vydat dříve a že se tak nejedná o nesprávný úřední postup ve smyslu § 13 odst. 1 OdpŠk, je jeho právní posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. neúplné a tudíž i nesprávné. Dovolání žalobců je tedy důvodné.

Z výše popsaných důvodů dovolací soud postupem podle § 243b odst. 3 o. s. ř. napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k novému řízení. V rámci nového projednání věci odvolací soud znovu posoudí včasnost vydání rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, a to především podle shora uvedených kritérií, přičemž bude mít i na zřeteli, že se trestní věc nenacházela na počátku přípravného řízení, ale již probíhalo řízení před soudem, kdy zpravidla bývá většina důkazního materiálu již zajištěna. Odvolací soud je ve smyslu § 243d odst. 1 věty první o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázán právními názory dovolacího soudu vyslovenými v tomto rozhodnutí. V rámci nového rozhodnutí rovněž nepomine, že při jednání soudu prvního stupně dne 25. 2. 2012 bylo vyhlášeno usnesení, kterým bylo řízení do částky 30.691,- Kč s příslušenstvím zastaveno (podle obsahu spisu nicméně rozhodnutí dosud nebylo vyhotoveno a doručeno účastníkům).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování